

Nr 26.

Ankom till Riksdagens kansli den 4 april 1910 kl. 5 e. m.

Andra kammarens femte tillfälliga utskotts utlåtande nr 5, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående utredning om tidningspressen i landet m. m.

Till utskottets behandling har blifvit hänvisad en inom Andra kammarerna af herr *Lindhagen* väckt motion, nr 203, däri yrkats bland annat, att Riksdagen måtte *dels* hemställa, att Kungl. Maj:t ville låta verkställa och publicera en utredning om tidningspressen i vårt land särskildt beträffande de olika tidningarnas ägare och, där tidning vore grundad på aktier, aktieägarne, *och dels* uttala till Kungl. Maj:t sin uppfattning om önskvärdheten af att genom en allsidigt sammansatt kommission eller på annat sätt toges i öfvervägande, hvilka åtgärder kunde vidtagas för att i de uti motionen angifna afseenden höja pressens själfständighet och bereda den bättre förutsättningar att leda folkets politiska uppfostran.

Motionen.

Beträffande annat i motionen framställt yrkande har utskottet tidigare afgifvit särskildt yttrande.

Till stöd för nu ifrågavarande yrkanden har af motionären anförts följande:

»Mycket sysslände äger rum för att få folkrepresentationen och regeringsmakten bra.

Man måste då fråga sig, om icke den tredje statsmakten, tidningspressen, möjligen också skulle behöfva någon omvårdnad. En särskild anledning att tänka på denna sak just nu är, att regeringen igångsatt en revision af tryckfrihetsförordningen.

Det finnes för närvarande knappast någon politisk makt, på hvilken så mycket som på tidningspressen beror, huru samhällsutvecklingen gestaltar sig. I stort sedt hämta samhällets medlemmar sin politiska uppfattning och sociala etik förnämligast ur den tidning, de läsa. Det politiska upplysningsarbete, som sålunda hvilar hos tidningarne, är icke mindre viktigt än undervisningen i läroanstalter. På den senare nedläggas all möjlig omsorg. Det förra lämnas vind för våg.

Beroendet af kapitalet.

Det första stora hindret för tidningspressen att på ett tillfredsställande sätt fullgöra sin uppgift ligger däri, att den s. k. tryckfriheten till stor del är en illusion. För att kunna utgifva en tidning fordras det pengar och för att kunna göra den tilldragande fordras ännu mera pengar. Med andra ord: äfven tidningarna bli i afsevärd omfattning ett monopol för kapitalet. Då detta mycket väl förstår, hvilket maktmedel det är att genom pressen verka för sina intressen, så visar sig också kapitalismen och bolagsväldet alltmera nitiska i att inköpa tidningar, som äro dem till besvär, samt grundlägga nya språkrör.

De åsiktstidningar, som icke kunna bygga på kapitalismens bevägenhet, bli äfven i sina anspråkslösa försök att existera ofta beroende af kapitalet såsom långifvare. Det händer mer än en gång, att bank eller annan långifvare hotar att uppsäga ett lån och störta ett fattigt tidningsföretag, om tidningen förfäktat en för långifvare misshaglig mening.

Oafsedt detta är det ju ett alldeles befängdt förhållande, att enskilda personer genom arf eller köp skola kunna förvärfva tidningsföretag med en vidsträckt inarbetad kundkrets vidt om i landet och därigenom få monopol på att vägleda alla dessa människors politiska uppfostran efter måttet af ägarens begränsade förutsättningar och privata intressen.

Härtill kommer slutligen, att då de flesta tidningar äro affärsföretag, bli principerna en mera underordnad fråga i förhållande till angelägenheten att ställa aktieägarne, läsekretsen och annonsörerna till freds.

Man skall vara blind för att icke kunna förstå, hvilken fruktansvärd kräftska ett sådant tillstånd innebär, hvilken förvildning därigenom uppammas inom det politiska lifvet och hur hopplöst det sålunda ställer sig att på något sätt komma ut ur detta slagsmålssamhälle.

Det är ej godt att veta hvad som kan göras åt detta. Någon verklig bot inträder icke heller på detta område, förr än med förmögen-

hetsklassernas afskaffande i sin nuvarande gestalt. Men något bör i alla fall försökas, tycker man, redan nu.

Till en början bör det äga sitt särskilda intresse att få veta, hvilka som bestämma öfver vårt folks politiska uppfostran, nämligen hvilka som äro ägare till de särskilda tidningarne. Är ett tidningsföretag ställdt på aktier kan man ur det offentligt tillgängliga aktieregistret erhålla kännedom om aktieägarna. En utredning härom liksom om tidningarnes spridning, numeräriskt och geografiskt, samt den partiriktning, de säga sig vilja företräda, skulle gifva en ganska god bild äfven af det andliga tillståndet i vårt land på skilda ställen i politiskt afseende. Man fick då också reda på särskildt den så kallade bolagspressens hemvist och utbredning.

Hvad som sedan kan göras för att motverka monopolbildning och stödja fattiga tidningsföretag, är som sagdt ingen lätt sak. Att bereda de senare under vissa villkor tillfälle till statslån är väl knappast något att tänka på under nuvarande förhållanden. Måhända vore det en förbättring, att partierna själfva öfvertogo de ledande tidningarne eller att tidningarne ägdes af deras abonnenter, hvartill ett försök gjorts i Danmark. Den socialdemokratiska pressen hos oss är byggd på liknande principer.

En rättvis sortering af abonnenterna skulle befrämjas, om hvarje politisk tidning framträdde under sin rätta flagg. Socialdemokratiska tidningarne äro de enda, som bära öppet visir. Lockelserna af det myckna textbidraget och gratisbilagorna böra motvägas af någon ursprungsbeteckning, som kan väcka läsarens eftertanke, huruvida de intressen, åt hvilka han lämnar sitt prenumerationsbidrag och oftast sin valsedel, också äro hans egna och det allmänna bästas intressen. Lämpligast synes detta ske genom ett lagstadgande, att i hvarje tidning ägarens eventuellt den eller de största aktieägarnes namn jämte titel och hemort skola med stor stil återfinnas under tidningens namn samt att i den mest brinnande prenumerations tiden exempelvis första veckan i december skall i tidningen på framstående plats publiceras en fullständig förteckning öfver tidningens ägare, eventuellt aktieägare.

Ett privilegium för de kapitalstarka tidningarna och tillkommet endast i konkurrenssyfte är införandet af söndagsnummer. Detta är ett stort oskick, som omedelbart kan och bör förbjudas genom lag. Ett sådant förbud blir ett rättvist handtag åt kapitalfattiga samhälls-åskådningar. Det är ur söndagshvilans synpunkt särdeles påkalladt i redaktions- och sätteripersonalens intresse. Äfven allmänheten kan behöfva någon söndagshvila från tidningar och den politiska inpiskningen

och någon dag i veckan få förevändning äfven till annan läsning. Vid en internationell kongress år 1897 för söndagshvila, i hvilken jag deltog, uttalades skarpt klander mot tidningar, hvilka genom att börja utgifva söndagsnummer tvingat sina konkurrenter att följa exemplet.

Med frågan om tidningarnas ekonomi sammanhänger också annonsväsendet, mot hvilket, såsom ofta framhållits, kunna riktas betydande invändningar. Det är bedröfligt i och för sig, att tidningarnas existens skall vara grundad på en så oberäknelig faktor. Då jämväl i denna punkt det inbördes slagsmålet är afgörande, går äfven här den kapitalstarkaste tidningen med gamla traditioner af med segern. Slutligen verkar hela annonsväsendet demoraliserande. Själfva texten blir allt mera en interfoliering ikring de öfver allt i tidningen pösande annons-taflorna. Än värre är, att eftersökta annonsörer, såsom villkor för annonsering ibland göra anspråk på, att det också redaktionellt skall puffas för dem inuti texten, ja, någon gång att till och med för annonsören misshagliga meningar dämpas eller förvisas ur tidningen. Ett radikalt medel att höja pressens oberoende i denna punkt vore naturligtvis, såsom någon gång förordats, lagstadgadt förbud för annonsering i pressen. Därmed skulle kanske i någon mån också skyddas små fattiga affärer, som söka sin kundkrets i den närmast omgifvande stadsdelen och icke hafva råd att annonsera. Emot ett sådant förslag resa sig dock åtskilliga, såsom det synes, öfverstigliga hinder för närvarande.

Publikationsskyldighet.

En fråga, som måste tvinga sig fram på dagordningen, är att den tidningspressen tillkommande publikationsrätt också motsvaras af någon publikationsskyldighet. Det börjar alltmer gå därhän, att de olika pressorganen särskildt i politiska frågor vägra att låta sin publik få ordagrann kännedom om meningar stridande mot redaktionens egna. Klumpiga och okunniga anlopp mottagas med förtjusning för nöjet att nedgöra dem grundligt, men beaktansvärda granskningar förvrängas eller transsummeras bort, så att läsekretsen undanhålles hvad vederbörande verkligt sagt. Genmälen börja ock mer och mer afvisas, i samma mån de äro sakligt grundade eller rent af nedgörande.

Ett dylikt förfaringssätt kan icke annat än framkalla en otrolig förbistring och splittring inom samhällslifvet med undanskjutande af alla utsikter att komma till samförstånd i någon enda betydelsefullare punkt.

En anmärkningsvärd tendens är den inbördes täflan att vara den första att kunna meddela en nyhet eller framträda som tolk för ett nytt spörsmål. Det intresse en tidning visar en viktig sak, beror allt för ofta på, om tidningen uppsparat eller fått sig anvisad ämnet före, samtidigt med eller efter andra tidningar. Härigenom blir en mängd saker förbisedda och ensidigt bedömda.

I tryckfrihetsförordningen finnes för ett enstaka fall stadgadt en publikationsskyldighet, gällande äfven för tidningarna. Den som vill i ett rättegångsmål genom tryck kungöra egna inlagor, är nämligen skyldig att kungöra äfven vederpartens förklaringar m. m., »så att allt hvad som hörer till en fullständig upplysning om själfva saken dess behandlingsätt och utslagets grunder må till allmänhetens kunskap komma.» Med anledning af det inom justitiedepartementet nu företagna arbetet med omarbetning af tryckfrihetsförordningen, har från departementet utsändts förfrågningar till magistrater och andra, huruvida ett år 1887 upprättadt förslag i ämnet vore i viss del att förorda. Enligt detta förslag skulle äfven nämnda publikationsskyldighet utgå. Att den, som vill inför offentligheten publicera sina egna uppfattningar i något mellanhafvande med andra, bör hafva skyldighet att gifva samma läsare tillfälle att höra äfven den andra parten, är en riktig och samhällsgagnande idé. Erfarenheten har som sagdt ådagalagt, att denna skyldighet borde snarare utvidgas än alldeles utplånas ur lagen.

Det gäller sålunda att komma därefter, att man i en tidning får i rimlig omfattning publicerade ordagrannat framställningar, som där kritiseras, äfvensom gemälen mot kritik eller angrepp i tidningen. Dessutom borde hvarje politisk tidning ha en särskild afdelning så att säga för sina motståndare, där dessa skola hafva rätt att säga precis hvad de vilja.

Om detta kan åstadkommas på frivillighetens väg, vore det visserligen väl. Det är dock att befara att målet ej vinnes utan ett lagbud, hvilket dock blir ganska svårt att på tillfredsställande sätt åstadkomma.

Hvad som emellertid alltid kan ske är att inskrifva i tryckfrihetsförordningen publikationsskyldighet i skälig omfattning såsom en princip, som lagen, utan stadgande af några påföljder, riktar en uppmaning till alla att följa. Det har för denna författnings helgd och tillämpning säkerligen varit af stor betydelse, att den här och hvar i lagtexten upplysande och manande närmare betonat och understrukit tryckfrihetens innebörd i olika afseenden. Det åberopade förslaget af år 1887 synes däremot affattats i vanlig lagstil, som söker de kortaste möjliga uttryck för innehållet och framför allt vill sorgfälligt undvika att något af lagens

andemening på ett besjäladt sätt kommer till uttryck i skrifsättet. Den särställning tryckfrihetsförordningen intar och det viktiga mål, som den är afsedd att omhägna, synes dock innefatta en uppfordran till att icke i detta afseende frångå det åskådningssätt, som gjort sig gällande vid lagens tillkomst.

Sanningsplikt.

I samma mån som kapitalismen och dess intressen få hand om tidningspressen samt i följd däraf publikationsskyldigheten blir ett allt mer försummadt eller alldeles bortglömdt begrepp, försvinner småningom också mycken annan tillbörlig hänsyn. Det blir allt mindre noga med ett så vidt möjligt samvetsgrannt och fullständigt återgivande af fakta, och sanningskärleken ställes på afskrifning. Numera går det så långt, att man inom tidningsorgan, särskildt tillhörande yttersta högern, på redaktionerna obesväradt fabricerar hvilka historier som hälst för att hos sin läsekrets misstänkliggöra andra åskådningar. Det visar sig också alltmer, hurusom genom en sådan journalistik tidningens genomsnittspublik blir alldeles förvildad och omottaglig för alla förnuftsgrunder. Någon gång missräknar man sig dock, hvarpå jag är i tillfälle att meddela ett litet exempel.

En del af sommaren 1909 tillbragte en socialdemokratisk riksdagsman sin semester i fiskläget Viken, en bit norr om Hälsingborg. Detta gaf högertidningen Hälsingborgs dagblad anledning att i sitt nummer för den 10 juli på den allvarliga afdelningen publicera en särskild artikel med rubrik bland annat: »Vägarna osäkra i Viken». Jämtne åtskillig annan diktning innehöll uppsatsen en skildring, hur denne sommargästs ankomst vållat besök på platsen af en del oroselement, som spärrade vägarne och ofredade vägfarande. Detta på redaktionen hopgjorda meddelande hade naturligtvis till ändamål att ytterligare bibringa läsekretsen en intelligent uppfattning om innebörden och verkningarna af en socialistisk världsåskådning. Nu råkade det emellertid till så, att en stor del af fisklägets småfolk voro prenumeranter på tidningen. Utom att de kunde konstatera historiens lögnaktighet, så blefvo de därtill ytterligt uppbragta öfver att just i bästa sommarsäsongen, då de skulle förtjäna på att uthyra rum till sommargäster, deras tidning annonserade, att vägarna i samhället voro osäkra. Vikenboarna ingingo med en besk skrifvelse till tidningen, som denna nödgades utan kommentarier intaga eller »var hederlig nog» att intaga, såsom en korrespondent till en annan tidning uttryckte sig, ty större anspråk har man ej. Samma Hälsingborgs dagblads redaktör åtalade sedan ansvarige utgifvaren af Skånska socialdemokraten för det den senare skulle beskyllt den förre för att fara med hvarjehanda osanningar och dylikt. I detta mål förklarade rättvisan i Hälsingborg professor Wicksell, såsom i saknad af medborgerlig dygd, icke kunna godkännas som juryman, men gaf sitt erkännande åt dagbladets redaktörs medborgerliga dygd genom att bötfälla svarandeparten för att denne dragit densamma i tvifvelsmål.

En omständighet, som i sin mån uppmuntrar till dylika tilltag inom pressen af yttersta högern, är insikten om att man från motsidan icke gärna väcker åtal, dels framför allt af principiell obenägenhet däremot och dels äfven därför att utgången är mycket oviss, då särskildt i politiska mål utom åklagarne äfven rådstufuvrätterna, åtminstone så långt mina iakttagelser sträckt sig, vanligen insätta i juryn endast medlemmar af de förmögnare samhällsklasserna med sorgfälligt undvikande af hvarje person, om hvilken det är bekant, att han har en frisinnad läggning.

Ett synnerligen aktuellt önskemål är således, att äfven i det sociala kriget man kunde inom tidningspressen komma öfverens om en viss humanitet i krigföringen och vissa elementära hedersbegrepp.

För åstadkommande af detta fordras utom större självständighet hos tidningarna och en utbredd opinion möjligen äfven någon omfattande pressorganisation, som bestod sig med en hyggelig kåranda och kanske också en hedersdomstol.

En fråga, som äger samband med denna, är spørsmålet i hvad mån anonyma insändare med angrepp på personer och institutioner böra förvisas från tidningarna eller icke. Att alla dessa belackare, som ej våga visa öppet visir, därför att de själfva sitta i glasskåp eller hafva en sjuk sak, borde afvisas, är själfklart. Däremot gifves det en mängd förorättade och betryckta människor, för hvilkas räkning ett missförhållande behöfver blottas, men hvilkas namngifvande skulle äfventyra deras lefvebröd eller bereda dem andra svårigheter. Här måste rätten till anonymitet upprätthållas.»

Utskottet delar till fullo motionärens uppfattning om tidningspressens utomordentliga betydelse i det nutida samhällslifvet. Det sätt, hvarpå ett lands tidningspress fullgör sin uppgift, är utan tvifvel i mycket hög grad bestämmande å folkets uppfostran i etiskt och politiskt hänseende.

*Utskottets
yttrande.*

Att åtskilliga, delvis djupgående brister vidlåda tidningspressens verksamhet i vårt som i andra länder, torde svårligen kunna bestridas. Sålunda synes det å det politiska området, hvilket ju närmast utgör föremål för motionärens framställning, påfallande, huru obenägna tidningar i allmänhet äro att gentemot motsatta åskådningar visa tillbörlig rättvisa. Förvrängningar och förvanskningar af gjorda uttalanden förekomma i stor utsträckning, och exempel saknas icke, att inkommande

genmälen undertryckas. Bevekelsegrunderna hos företrädarne för en motsatt åskådning misstänkliggöras och smutskastas ofta på ett ansvarslost sätt, och polemiken mellan skilda pressorgan föres ej sällan i en ton, som verkar demoraliserande och förråande å läsekretsen. Synnerligast vid tiden för politiska val, då motsatserna mellan de olika parti-åskådningarna skärpas, framtråda de nu antydda missförhållandena i en bjärt dager.

Gifvet är, att olägenheterna af dessa missförhållanden blifva större i samma mån som anhängarna af en viss åskådning konsekvent underlåta att taga del af de pressalster, hvilka företräda en annan uppfattning. Beträffande stora delar af vårt lands befolkning är detta otvifvelaktigt för närvarande fallet.

Att under sådana förhållanden partimotsatserna alltmera tillspetsas och utsikterna till samförstånd i politiska spörsmål mer och mer försvåras, bör ej väcka förvåning. Enligt utskottets mening hvilas i detta afseende ett ej ringa ansvar å tidningspressen; och det skulle förvisso vara till verkligt gagn för samhällslifvet, om i presskampanjen stridsmetoderna humaniserades samt ärlighet och sanningskärlek komme mera till sin rätt, än nu på många håll är fallet. Att härutinnan åtskilligt skulle kunna vinnas genom en utbredd opinion och en omfattande pressorganisation, håller utskottet för visst.

I förevarande hänseende har motionären särskildt uttalat sig för tvenne önskemål, nämligen dels rätten att i en tidning få i rimlig omfattning ordagrant publicerade framställningar, som där kritiseras, äfvensom genmälen mot kritik eller angrepp i tidningen, och dels lämpligheten af att hvarje politisk tidning skulle hafva en särskild afdelning för sina motståndare, där dessa skulle äga obegränsad rätt att göra hvilka uttalanden de ville. I den mån dessa önskemål icke skulle kunna realiseras å frivillighetens väg, borde enligt motionärens mening bestämmelser för sådant ändamål införas i tryckfrihetsförordningen och under alla förhållanden i denna gifvas uttryck åt en publikations-skyldighet i nu omhandlade afseenden i skälig omfattning.

Utskottet, som finner sig icke kunna biträda motionärens förslag i hvad detsamma afser rätten för en tidnings motståndare att få i densamma införda hvilka uttalanden de önska, delar däremot motionärens uppfattning om önskvärdheten af att de uttalanden, som göras till föremål för kritik, äfvensom inkommande genmälen blifva i rimlig omfattning ordagrant publicerade. Medan detta i allmänhet torde iakttagas beträffande genmälen, är så däremot långt ifrån fallet med afseende å de i en tidning kritiserade uttalanden. Om ock i fråga om

dessa senare stora svårigheter gifvetvis måste erbjuda sig för upprätthållandet af en dylik publikationsskyldighet, synes det dock utskottet, som om krafvet därå i allt fall ej borde eftergifvas för de ledande politiska pressorganen med deras jämförelsevis stora textutrymme.

I hvad mån garantier för den af utskottet sålunda ifrågakända publikationsskyldigheten stå att erhålla genom lagstadganden, torde vara tvifvel underkastadt. Tydligt är emellertid, att denna fråga kommer under noggrant öfvervägande vid de inom justitiedepartementet genom särskildt tillkallade sakkunniga nu pågående förberedelserna till en fullständig revision af tryckfrihetsförordningen.

Enahanda är gifvetvis ock förhållandet beträffande den i motionen berörda frågan om sättet för juryns utseende, och torde jämväl det af motionären framkastade spörsmålet om anonymitetens bevarande med afseende å till tidningar insända artiklar komma att af nämnda revisionsarbete beröras.

Motionärens klander emot tidningspressen för dess benägenhet att vid en saks publicerande taga allt för mycket hänsyn till, om offentliggörandet tidigare skett i annat pressorgan eller icke, finner utskottet, synnerligast hvad konkurrerande landsortstidningar angår, vara i hög grad befogadt; och vill utskottet i detta sammanhang ock för sin del särskildt betona, hurusom efter dess mening flertalet tidningar i fråga om redigerandet alltför mycket skattar åt allmänhetens sensationslystnad.

De i motionen förekommande uttalanden angående utgifvandet af söndagsnummer af tidningar och om annonsväsendet syuas däremot utskottet lämna rum för berättigade anmärkningar.

Den förra frågan bör nämligen efter utskottets uppfattning hufvudsakligen bedömas icke från synpunkten af konkurrensen mellan de olika tidningarna utan med hänsyn till önskvärdheten af att redaktions- och sätteripersonalen i görligaste mån beredes hvila från arbetet å söndagarna.

Hvad åter angår annonsväsendet är motionärens underskattande af dess betydelse för den stora allmänheten påfallande. Att, såsom motionären tyckes vilja ifrågasätta, från tidningarna borttaga all annonsering, anser utskottet ingalunda vara önskligt, och talet om annonsväsendets demoraliserande verkan är utan tvifvel öfverdrifvet. Ett omnämmande i notisform af en eller annan annons' innehåll, hvilket numera torde förekomma mindre ofta än förr, läser näppeligen i och för sig kunna anses alltför klandervärdt. Beklagligt är det däremot, då, såsom någon gång, synnerligast i landsortspressen, torde kunna påvisas, hänsyn i andra af motionären berörda hänseenden tagas till vissa annonsörer. Afvenledes skulle det obestriddigen vara till verklig åtnåd, om från

tidningarnas sida öfvades strängare censur gentemot vissa grupper af annonser, än nu på många håll är fallet.

En bättring i sistnämnda hänseende äfvensom beträffande tidningarnas skattande åt allmänhetens sensationslystnad torde emellertid svårligen kunna vinnas annorledes än genom trycket af en allmän opinion och en omfattande pressorganisation.

På grund af pressens uppgift i folkuppfostringens tjänst är det gifvetvis ur principiell synpunkt önskligt, att densamma i görligaste mån beredes själfständighet och oberoende från ekonomiska hänsyn i redaktionellt hänseende. Tydligt är emellertid, att, då tidningarna, såsom i motionen framhållits, nära nog undantagslöst äro affärsföretag, förverkligandet af dessa önskemål skall i tillämpligheten erbjuda afsevärda svårigheter. Näppeligen skulle de af motionären i sådant afseende ifrågasatta utvägar, att de politiska partierna själfva öfvertoge de ledande tidningarna eller att tidningarna ägdes af deras abonnenter, vara ägnade att åt respektive redaktionspersonal bereda större själfständighet i arbetet, än om tidningarna, såsom hos oss med få undantag för närvarande är fallet, ägas af för ändamålet bildade bolag. Och den af motionären i enahanda syfte antydda utvägen att lämna vissa tidningsföretag tillfälle till erhållande af statslån synes utskottet icke i någon mån vara att tillråda.

Motionären har vidare med skärpa framhållit, hurusom kapitalismen och bolagsväldet genom inköp af förutvarande eller startandet af nya tidningsföretag alltmera taga pressen i sin tjänst för främjandet af sina särintressen, äfvensom olämpligheten af att tidningsföretag kunna genom arf eller köp öfvergå till personer med helt annan partiåskådning än föregående ägares. Utan att på ett till sina konsekvenser synnerligen betänkligt sätt inkräkta å den tryckfrihet, som vi sedan gammalt äga i vårt land, torde det emellertid ej vara möjligt att förhindra, det målsmännen för starka ekonomiska intressen bereda sig nya språkrör inom dagspressen för tillgodoseendet af dessa sina intressen. Och huru oegentligt det än kan förefalla, att en tidning växlar åsikter och politisk färg i samma mån som aktiemajoriteten i företaget öfvergår i andra händer, torde dock detta svårligen kunna förebyggas på annat sätt än genom i vederbörande bolagsordning inrymda bestämmelser om rätten till öfverlåtelse af aktier.

En mera ingående kännedom om äganderätten till landets särskilda tidningar synes utskottet näppeligen vara af den allmänna betydelse att böra föranleda till en genom statsmakternas försorg föranstaltad utredning därutinnan. I den mån tidningsföretagen, såsom med få undantag är

fallet, tillhöra för ändamålet bildade aktiebolag och aktierna ej äro ställda å innehafvaren, kan enhvar ur de offentligt tillgängliga aktieregistrerna erhålla kännedom om aktiernas ägare.

Motionärens önskan att genom det allmännas försorg få till stånd en utredning om tidningarnas spridning numeräriskt och geografiskt synes delvis redan vara tillgodosedd genom i länsstyrelsernas femårsberättelser i sådant afseende förekommande uppgifter. Sålunda lämnas exempelvis för Värmlands och Göteborgs och Bohus län i sista femårsberättelserna följande uppgifter:

»*Tidningsspridningen* ökas alltjämt i länet, och man håller allmänt, äfven å landsbygden, egna tidningar. Då det synes vara af ett visst intresse erfara, hvilka tidningar äro de mest spridda bland allmänheten, har länsstyrelsen därom infordrat uppgifter från samtliga postanstalter i länet; och afse de här nedan meddelade siffrorna de från samtliga postanstalter i länet, med undantag af ett litet fåtal, inkomna uppgifter å prenumerantantalet för en del tidningar under år 1905, i sammanhang hvarmed må anmärkas, att en del prenumeration för en månad, hufvudsakligen december månad, häri ingår. Antalet prenumeranter utgjorde å:

Aftonbladets halfveckoupplaga	11,584.
» andra upplagor	453.
Karlstadstidningen, alla upplagor	5,604.
Stockholms-tidningen, d:o	5,239.
Nya Värmlandstidningen	4,659.
Ansgariiposten, alla upplagor	4,014.
Värmländingen	2,674.
Vårt land, alla upplagor	2,631.
Svenska morgonbladet, alla upplagor	2,229.
Göteborgs handels- och sjöfartstidning, veckoupplagan	1,424.
» » » » vanliga upplagan	680.
Svenska dagbladet, alla upplagor	1,376.
Dagens nyheter » »	521.
Nya dagligt allehanda och Stockholmsbladet, alla upplagor	509.
Stockholms dagblad	251.»

»*Tidningsläsningen* har tilltagit högst betydligt och mer och mer undanträngt sockenbibliotekens verksamhet. Så till exempel uppgifves att år 1905 prenumerationen inom Norrvikens fögderi omfattat tillhoppa 5,496 exemplar, däraf belöpt på tidningen Norra Bohuslän 1,103 exemplar, Göteborgs Handels- och Sjöfartstidnings veckoblad 1,095, Aftonbladets

(i Stockholm) halfveckoupplaga 635, Bohuslänningen 626, Uddevalla-tidningen 313, Strömstads tidning 239, Svenska Folkbladet 214, Gräbbsstadsposten 213, Göteborgs Aftonblad 169, Göteborgsposten 149, Bohusläns Tidning, Uddevalla 140, Nykterhetsfolkets tidning 137, Lysekils-Kuriren 117, Stockholmstidningen 114, Allers familjjournal 88, Göteborgs Handels- och Sjöfartstidning 74, och Vårt Land 70; samt att samma år antalet prenumeranter å de mest lästa tidningarne i Inlands fögderi varit: 1,742 å Göteborgs Handels- och Sjöfartstidnings veckoupplaga, 449 å Bohuslänningen, 370 å Göteborgs Aftonblads halfveckoupplaga, 296 å Göteborgs Aftonblad och 106 å Göteborgsposten. Yrkesarbetarne, som intressera sig mera för tidningsläsning än allmogen, läsa i allmänhet frisinnade tidningar, allmogen mest ortstidningarne och konservativa blad.»

Enligt utskottets förmenande skulle det vara af intresse, om liknande uppgifter allmänt inflöte i länsstyrelsernas femårsberättelser.

Slutligen har motionären, i syfte att därigenom vinna garanti för att hvarje politisk tidning framträdde under sin rätta flagg, föreslagit ett lagstadgande af den innebörd, att i hvarje tidning skulle ägarens eller de största aktieägarnas namn, titel och hemort med stor stil återgifvas under tidningens namn, och att under viss del af året skulle i tidningen å framstående plats publiceras en förteckning öfver tidningens samtliga ägare eller aktieägare. Lämpligheten af de sålunda ifrågasatta bestämmelserna, hvilkas betydelse för det därmed afsedda ändamålet synes utskottet kunna dragas i tvifvelsmål, torde ock komma under öfvervägande vid de nu pågående förberedelserna till en revision af tryckfrihetsförordningen.

Med fullt erkännande af det behjärtansvärda i åtskilligt af hvad motionären med sin framställning åsyftar, finner utskottet sig dock på grund af det anförda icke kunna förorda bifall till de af motionären i nu förevarande hänseenden gjorda yrkanden, och får utskottet alltså hemställa,

att motionen i nu förevarande delar icke måtte till någon Andra kammarens åtgärd föranleda.

Stockholm den 4 april 1910.

På utskottets vägnar:

BROR PETRÉN.